

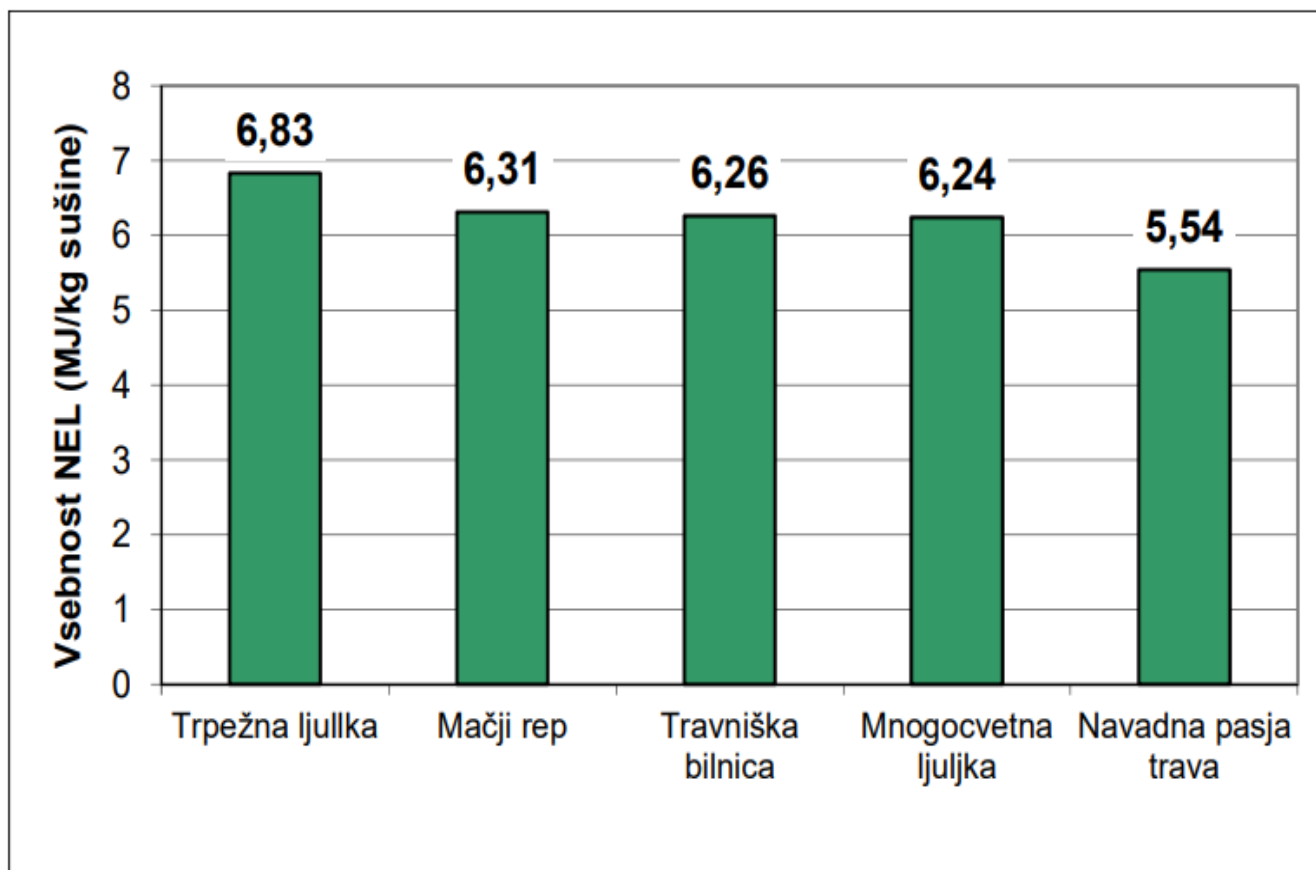
SESTAVA IN HRANILNA VREDNOST KRME IZ TRAJNEGA TRAVINJA

Zaključni seminar CRP projekta Tehnološke rešitve za pridelavo kakovostnega sena.

Branko LUKAČ, Tomaž ŽNIDARŠIČ, Jože VERBIČ

28. november 2019

Neto energijska vrednost različnih vrst trav sejanega travinja v času košnje*

* Povprečja vzorčenj od 26. apr. do 31. maja

Žnidaršič in sod., 2013

Dejanska kakovost v Sloveniji pridelane mrve

- Povprečna vsebnost NEL v vzorcih na slovenskih kmetijah je približno 0,5 MJ/kg sušine pod priporočili.
  - Prva košnja 5,6 MJ/kg sušine
  - Naslednje košnje 5,4 MJ NEL/kg sušine
- Pričakovati je, da se med samim procesom sušenja energijska vrednost zmanjša 0,5 do 1,5 MJ NEL/kg sušine (DLG, 2004), oz 0,2 do 0,8 MJ NEL, vsebnost SB pa pribl. 6 g/kg sušine (Verbič in sod., 2019).
- Izgube so majhne, če se posvetimo postopku priprave sena in imamo na voljo dosuševalne naprave.

Kje so vzroki za tako stanje?

- Mrva na kmetijah izvira večinoma iz eno (18 %), dvo (40 %) ali trikosnega (30 %) travinja (SURS, 2016).
- Nepravočasna košnja - sušimo pretežno na tleh, takrat ko vreme dopušča.
- Sestava travne ruše (naravni ekotipi travniški vrst) in neprimereno upravljanje s travinjem (prekomerno gnojenje/preintenzivna raba vodi do razvoja zeli)
- Različne rastlinske vrste se različno hitro starajo - nekatere rastlinske vrste imajo počasnejši morfološki razvoj.
- Obstajajo celo razlike znotraj ekotipov iste vrste.

Namen naše raziskave

- Naš namen je predstaviti pridelke, sestavo in energijsko vrednost ter spremembe med staranjem nekaterih manj kakovostnih trav trajnega travinja.

Trave-metuljnice-zeli

TMZ J 2016

soja OLNA												
	48	47	46	45	44	43	42	41	40	39	38	37
	25	26	27	28	29	30	31	32	33	34	35	36
	24	23	22	21	20	19	18	17	16	15	14	13
A	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12

8 vrst 15cm - 6m²

setev: 24.mar.2016

1 Linum usitatissimum SVN KOR2006-58	25 Onobrychis viciifolia Lordo + oves
2 Lotus corniculatus 44/99	26 Medicago lupulina 21/10
3 Lotus corniculatus 72/99	27 Medicago lupulina 08/99
4 Melilotus alba Adela	28 Medicago lupulina Ekola
5 Melilotus alba Krajova	29 Trifolium medium 49/97
6 Trifolium rubens 17/04	30 Daucus carota 09/96
7 Knautia arvensis 38/97	31 Dactylis glomerata DGŽJ03-06:36(27/20)
8 Festuca rubra 65/99	32 Lolium perenne 01/54
9 Festuca rubra 10/10	33 Lolium perenne Ilirka
10 Festuca rubra n	34 Lolium perenne 46/99
11 Bromus sp. 14/99	35 Holcus lanatus 02/10
12 Trisetum flavescens 91/99	36 Alopecurus pratensis Sel AP/99
13 Arrhenatherum elatius SORA ŽS 2014	37 Antoxanthum odoratum 01/99
14 Bromus erectus 23/99	38 Festuca arundinacea 22/03
15 Agrostis gigantea BELA 1995	39 Poa pratensis Menina ZK 2004
16 Festuca sp. LB-1	40 Phleum pratense Muri
17 Festuca ovina 10/03	41 Festuca pratensis 20/03
18 Leucatherum ircutianum 43/97	42 Dactylis glomerata SVNPIR0170
19 Trifolium campestre 55/99	43 Scorzonera villosa 04/10
20 Trifolium montanum 16/04	44 Trifolium campestre 36/99
21 Trifolium pratense Poljanka	45 Anthyllis vulneraria 03/95
22 Trifolium pratense 08/10	46 Trifolium repens Horjul - Lipalca 1994
23 Medicago falcata SVNPIR 01-176	47 Onobrychis viciifolia SVNPIR 01-104
24 Onobrychis viciifolia Lordo + ječmen	48 Onobrychis viciifolia Lordo
A Pisum sativum K2015-17	

Seme v naravi nabranih ekotipov in nekaterih požlahtnjenih vrst smo posejali v individualnih parcelah (5 x 1,2 m) na poskusnem polju v Jabljah pri Ljubljani.

Zasnova poskusa in zbiranje vzorcev

- Košnjo in zbiranje vzorcev smo v obeh letih izvedli ob podobnem času značilnih za trajno travinje ekstenzivno rabe:
- 1. KOŠNJA
  - 2.6.2017 - 1.6.2018
  - 12.6.2017 - 12.6.2018
  - 24.6.2017 - 26.6.2018
- 2. KOŠNJA
  - 9.10.2017 - 3.10.2018
  - 19.10.2017 - 16.10.2018

V letu 2017: 15 trav, 8 metuljnic, 1 zel;

V letu 2018: 15 trav, 2 metuljnici, 2 zeli.

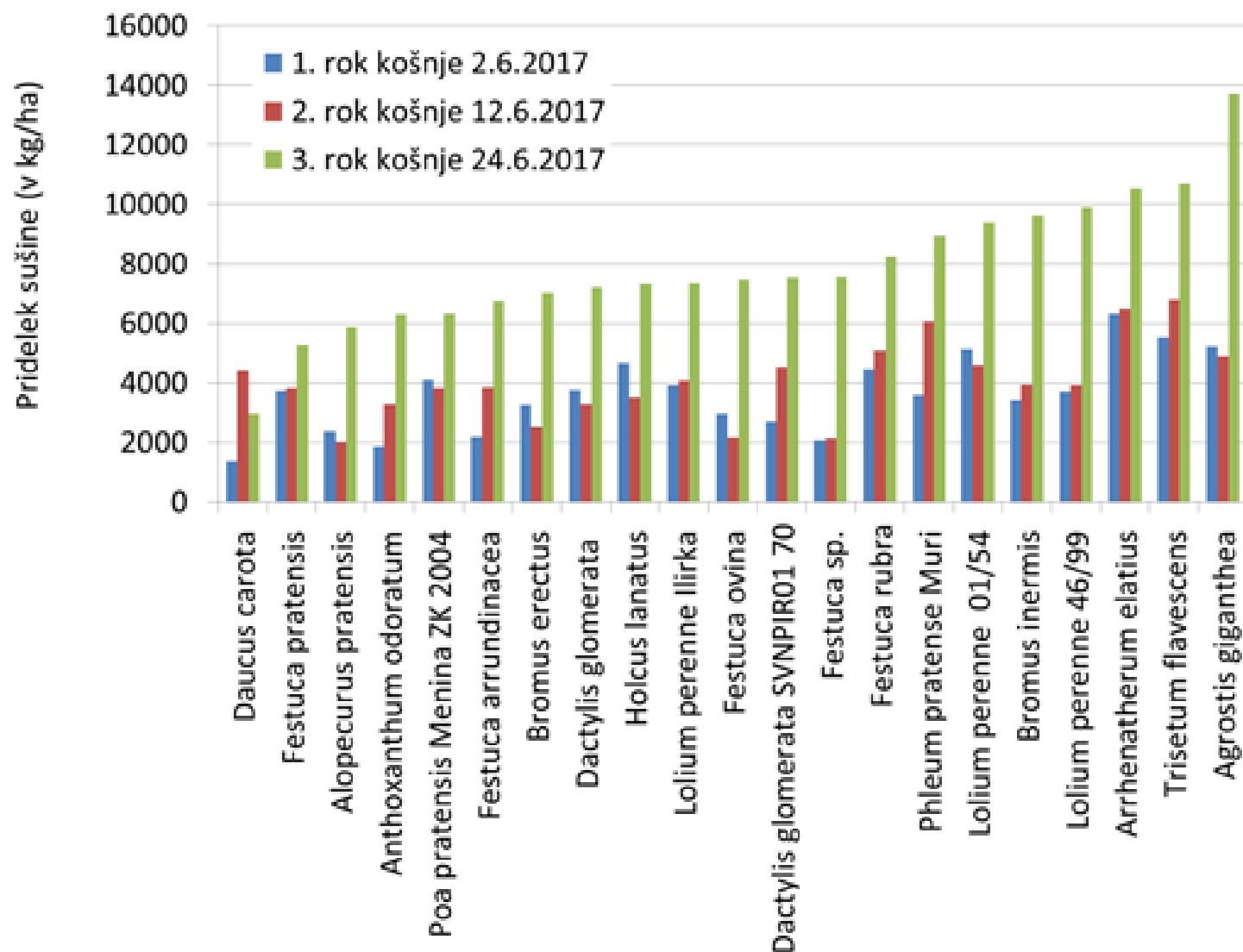
Material in metode dela II. – Priprava vzorcev, analizne metode

- Vzorce smo posušili pri 60 °C in jih zmleli z mlinom skozi 1 mm sito.
- Z NIRS spektrometrom smo posneli spektre na valovnem območju 400 do 2500 nm.
- Na podlagi umeritvenih enačb smo ocenili vsebnost higroskopske vlage, surovih beljakovin (SB), vlakninastih frakcij SVI, NDF ADFos), pepela surovih maščob (SM) ter količino plina, ki bi nastal pri *in vitro* inkubaciji krme z vampnim sokom.
- Metabolno energijo (ME) in neto energijo za laktacijo (NEL) smo izračunali na podlagi enačb nemškega združenja za prehransko fiziologijo (**GfE, 2008**).

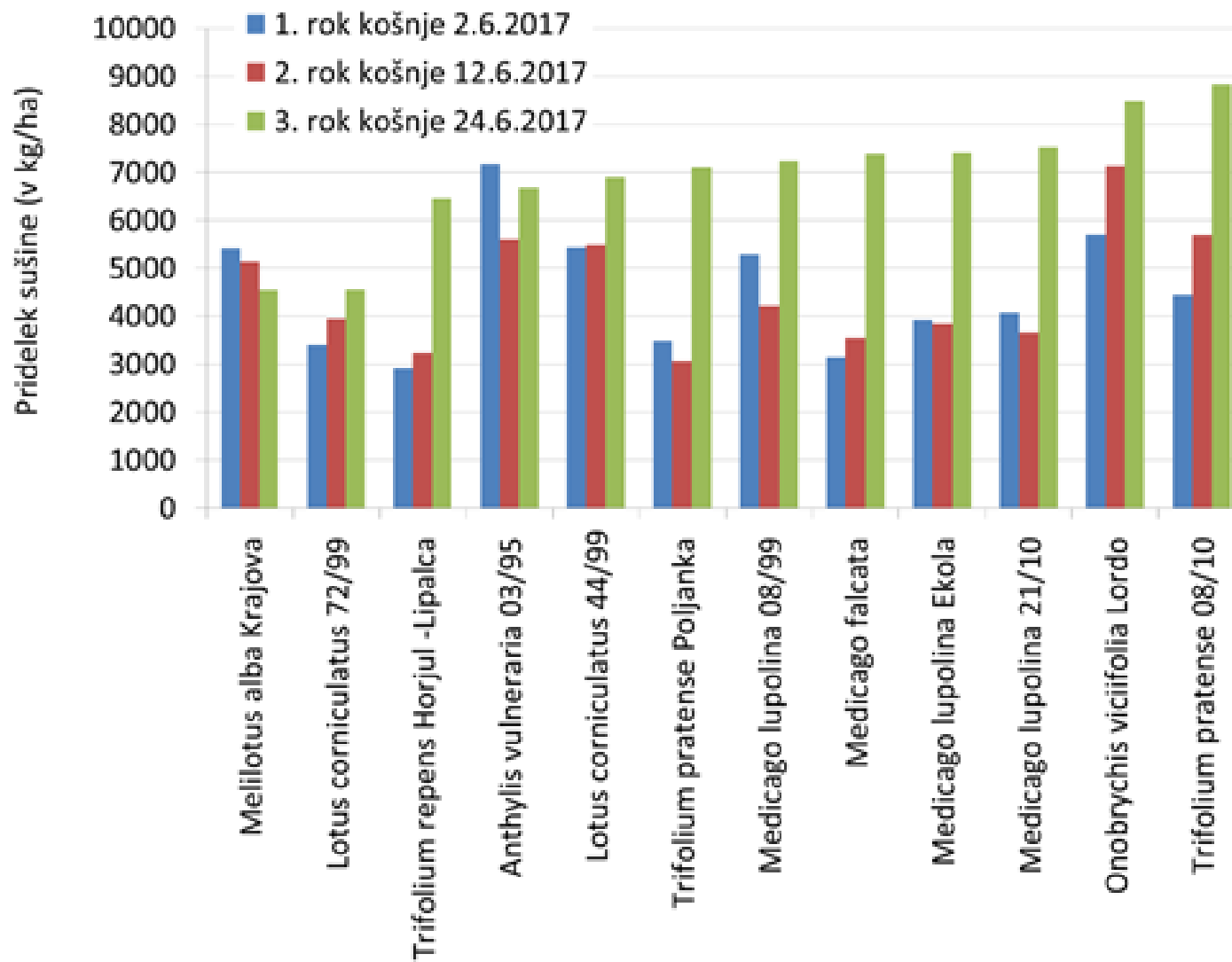

Foss NIRSystems 6500, Monochromator

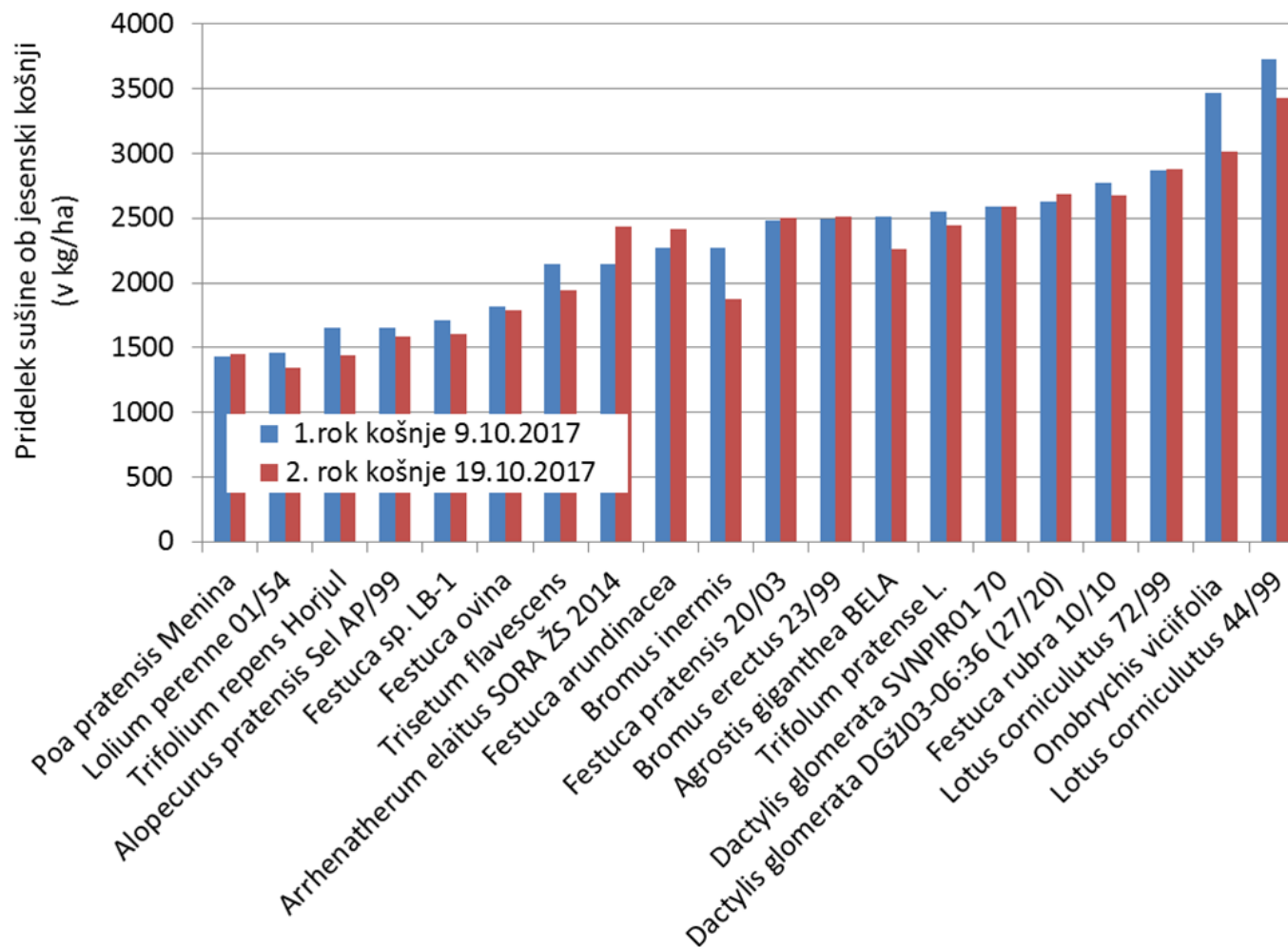
Pridelek posameznih vrst trav ob različnih rokih prve košnje

Pridelek posameznih vrst metuljnic ob različnih rokih prve košnje

Pridelki posamezni vrst ob jesenski (drugi) košnji

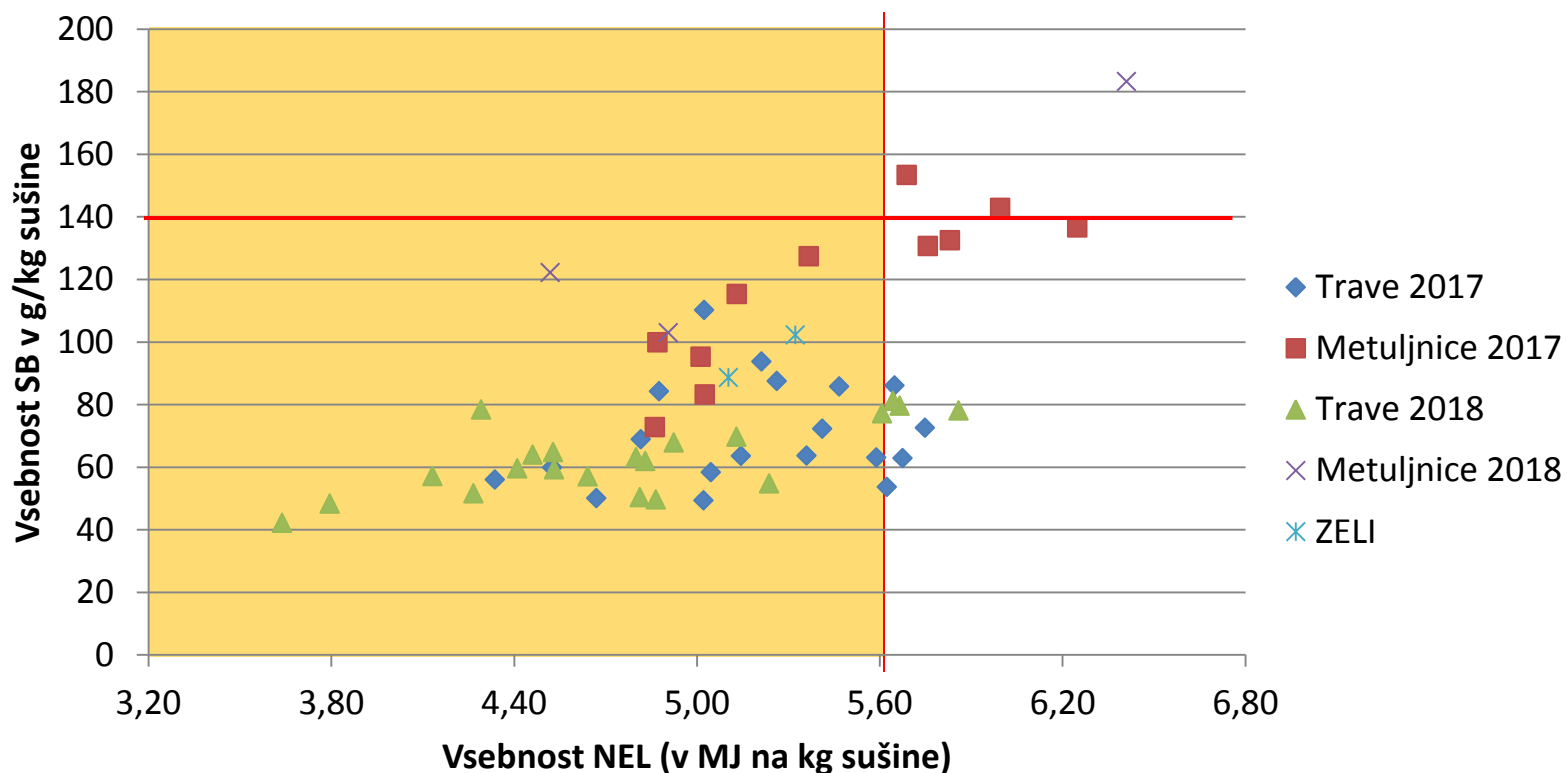

Pričakovani pridelek posameznih rastlinskih vrst ob zmerno pozni rabi (v začetku junija)

Rastlinska vrsta	Vsebnost NEL
Dišeča boljka, ovčja bilnica, trstikasta bilnica, bela plazeča detelja, navadno korenje, navadni glavinec, dlakavi gadnjak, travniška latovka	do 3 t sušine/ha
trpežna ljuljka, srpasta meteljka, bela medena detelja, črna detelja, hmeljna meteljka, rdeča bilnica, navadna nokota, pokončna stoklasa, pasja trava, mačji rep, volnata medena trava	3 do 5 t sušine/ha
Rumenkasti ovsenec, visoka pahovka, orjaška šopulja, navadna turška detelja.	nad 5 t sušine/ha

Vsebnost SB in NEL ob zmerno pozni košnji (v prvi dekadi junija)

Dobra petina vzorcev (22 %) ima boljšo hranilno vrednost od priporočljive vrednosti 5,6 MJ NEL/kg sušine.

Razporeditev obravnavanih rastlinskih vrst glede na vsebnost NEL ob zmerno pozni rabi (v začetku junija)

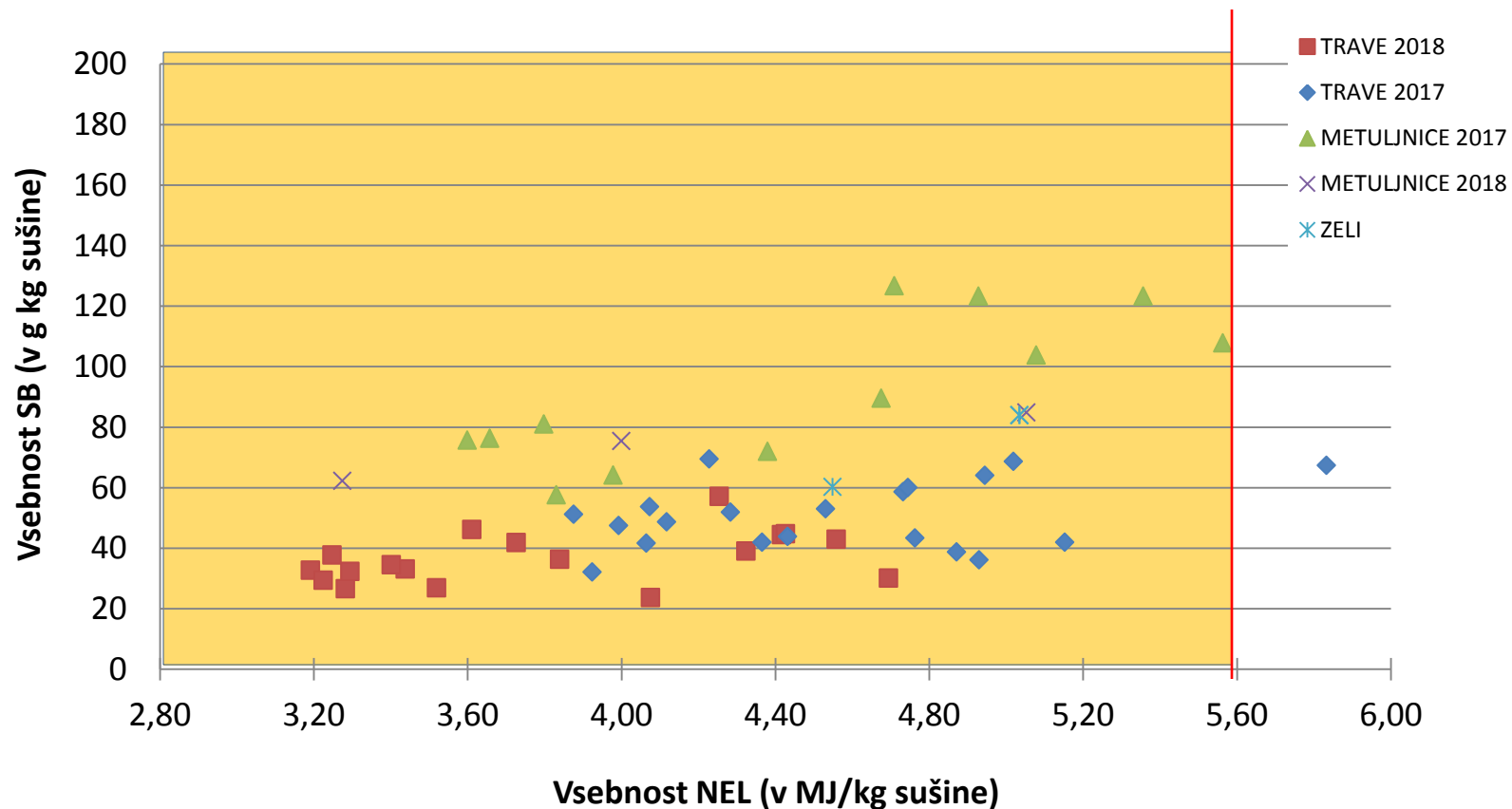
Rastlinska vrsta	Vsebnost NEL
Trstikasta bilnica, mačji rep, dišeča boljka travniška latovka, trpežna ljuljka, srpasta meteljka, hmeljna meteljka, plazeča detelja, navadna nokota, črna detelja Poljanka, ne pa tudi ekotip črne detelje	> 5,6 MJ NEL na kg sušine
Stoklasa sp?., Pasja trava, rdeča bilnica, visoka pahovka, bela medena detelja, dlakavi gadnjak, navadni glavinec	5,0–5,4 MJ NEL na kg sušine
Lisičji rep, pokončna stoklasa, orjaška šopulja, volnata medena trava, rumenkasti ovsenec, ovčja bilnica, navadna turška detelja	< 5 MJ NEL na kg sušine

Razporeditev rastlinskih vrst glede na hitrost zmanjševanja vsebnosti NEL

Rastlinska vrsta	Hitrost zmanjševanja (v MJ NEL na kg sušine v 10 dneh)
Dlakavi gadnjak, travniška latovka, visoka pahovka, mačji rep, orjaška šopulja, bela medena detelja, navadna nokota, navadni glavinec, črna detelja Poljanka	< 0,3 MJ NEL na kg sušine
Pasja trava, trstikasta bilnica, pokončna stoklasa, rumenkasti ovsenec, lisičji rep, ovčja bilnica, plazeča detelja, srpasta meteljka, navadni ranjak	0,3–0,5 MJ NEL na kg sušine
Hmeljna meteljka, ekotip črne detelje, trpežna ljuljka	> 0,5 MJ NEL na kg sušine

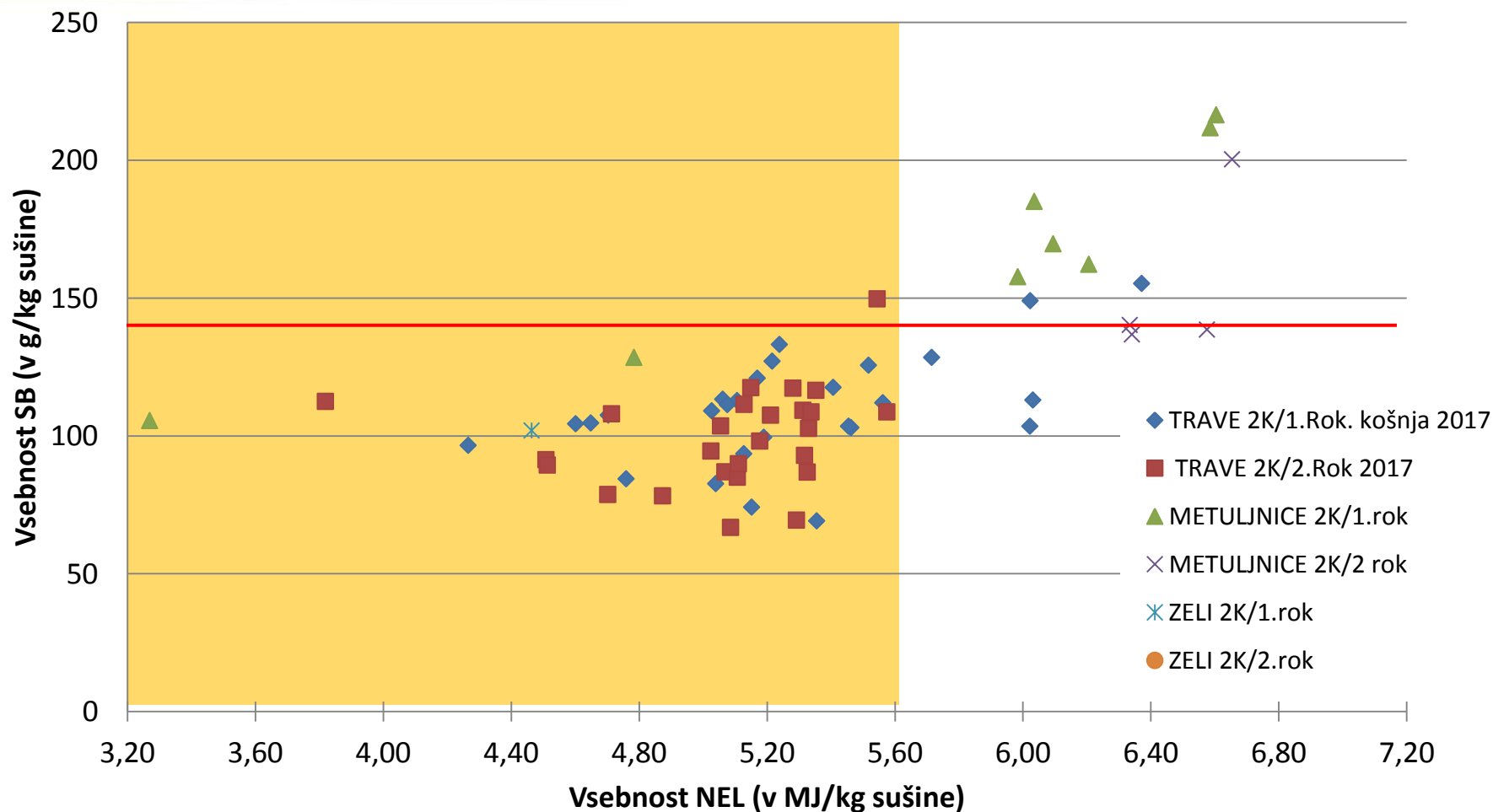
Vsebnost SB in NEL ob pozni junijski košnji (zadnja dekada junija)

Razporeditev obravnavanih rastlinskih vrst glede na vsebnost NEL ob pozni rabi (konec junija)

Rastlinska vrsta	Vsebnost NEL
Travniška latovka, navadna nokota	> 5,4 MJ NEL na kg sušine
Trstikasta bilnica, pasja trava, plazeča detelja, črna detelja Poljanka, dlakavi gadnjak, navadno korenje	5,0–5,4 MJ NEL na kg sušine
Dišeča boljka, visoka pahovka	4,8–5,0 MJ NEL na kg sušine
Lisičji rep, pokončna stoklasa, orjaška šopulja, volnata medena trava, rumenkasti ovsenec, ovčja bilnica, navadna turška detelja, mačji rep, trpežna ljuljka, srpasta meteljka, hmeljna meteljka, , navadna nokota, črna detelja ekotip, navadni glavinec	< 4,8 MJ NEL na kg sušine

Vsebnost SB in NEL ob zmerno pozni/pozni jesenski košnji (v oktobru)

Razporeditev obravnavanih rastlinskih vrst glede na vsebnost NEL ob drugi košnji (v začetku oktobra)

Rastlinska vrsta	Vsebnost NEL
Travniška latovka, trpežna ljuljka, rumenkasti ovsenec, visoka pahovka , orjaška šopulja, bela plazeča detelja, črna detelja, navadna turška detelja	> 5,6 MJ NEL na kg sušine
Rdeča bilnica, trstikasta bilnica	5,4–5,6 MJ NEL na kg sušine
Pasja trava, lisičji rep, travniška bilnica	5,0–5,4 MJ NEL na kg sušine
Ovčja bilnica, pokončna stoklasa, Stoklasa sp.? navadni glavinec, navadna nokota	< 5,0 MJ NEL na kg sušine

Sklepi

- Najproduktivnejše vrste trav so: orjaška šopulja, rumenkasti ovsenec in visoka pahovka (> 5 t sušine/ ha).
- Različne vrste trav in metuljnic se glede energijske vrednosti zelo razlikujejo (1,5 MJ NEL/kg sušine).
- Tudi hitrost zmanjševanja NEL med staranjem je različna najmanj znaša 0,3 MJ NEL/kg sušine, največ pa 0,5 MJ NEL na kg sušine v 10 dneh.
- Z vidika usklajevanja hranilne vrednosti s potrebami živali bi si v ruši pozno košenega travinja želeli travniško latovko, mačji rep, travniško in trstikasto bilnico ter trpežno ljuljko od metuljnic pa črno deteljo, belo deteljo in navadno nokoto.

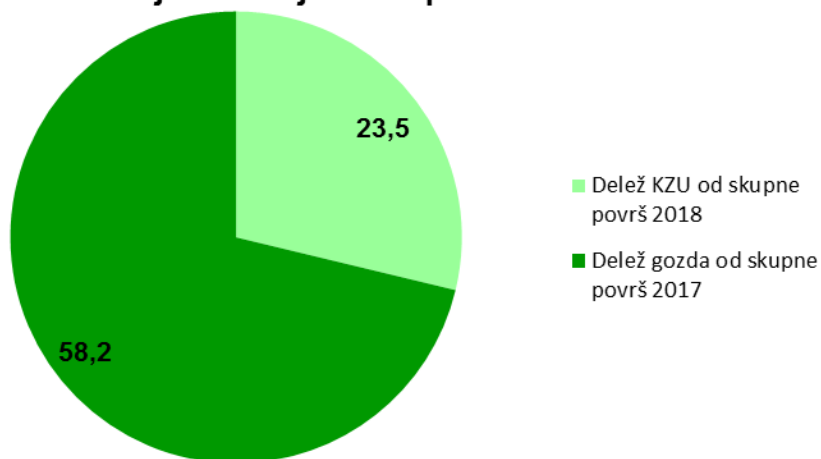

Rezultati iz projekta „Vrstno bogati travniki“

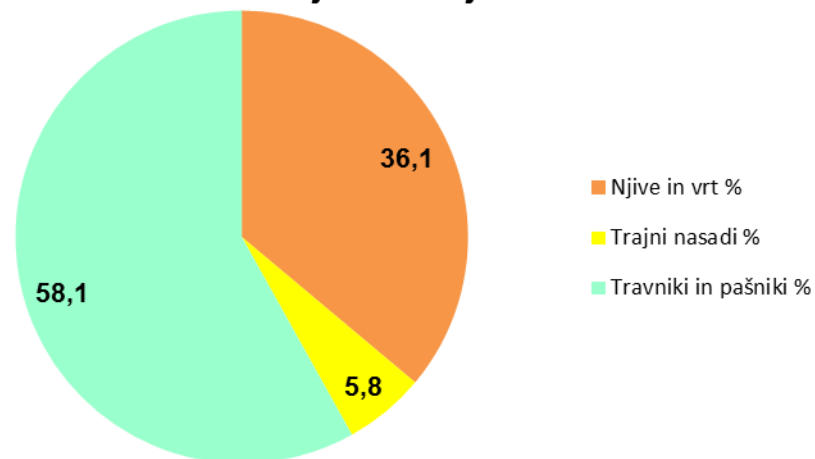
Vrstno bogati/ trajni travniki

Vrstno bogati travniki = trajni travniki, nastali/obdržali zaradi tradicionalne kmetijske rabe

Kmetijska zemljišča v uporabi v letu 2018

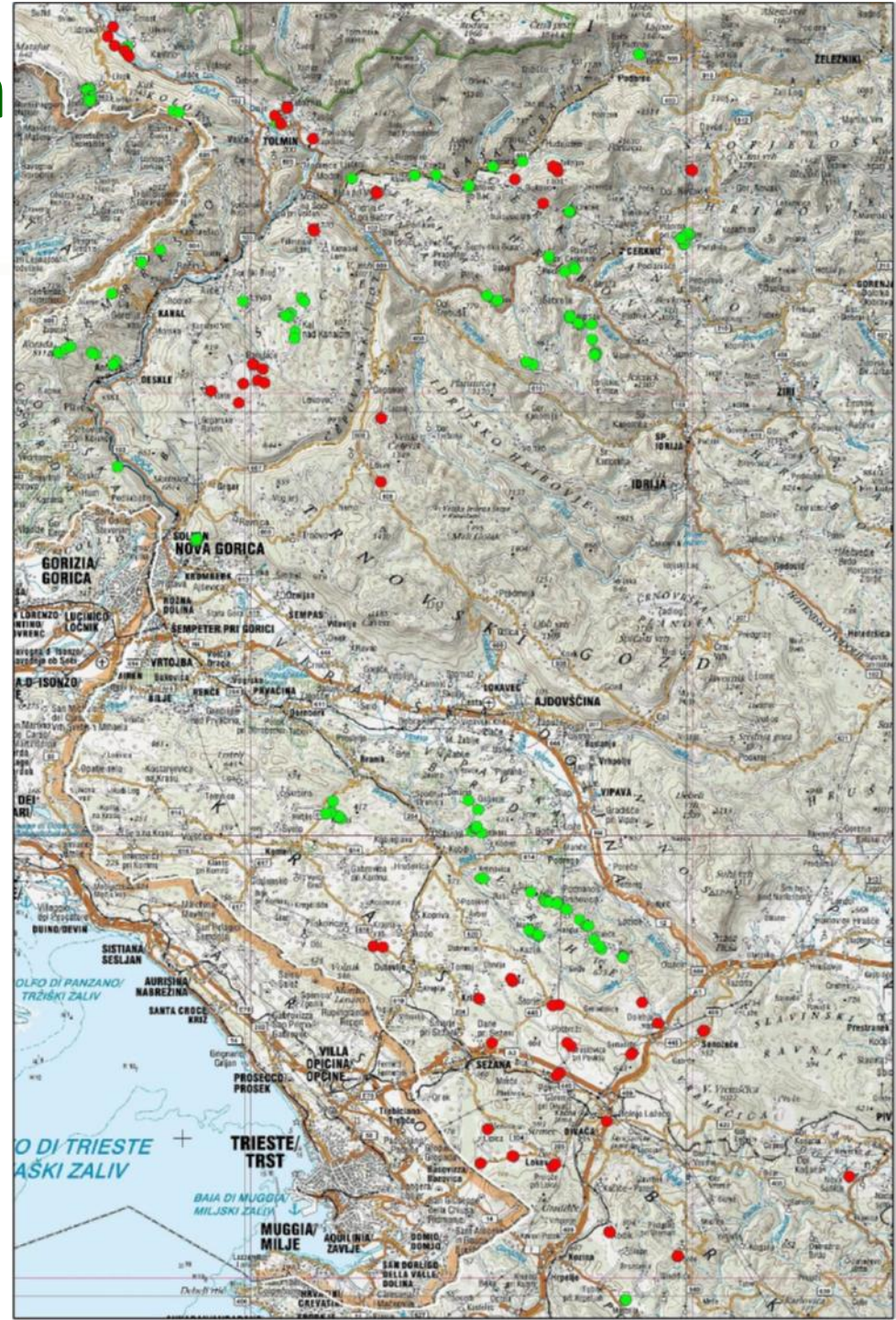

Struktura kmetijskih zemljišč v letu 2018

Območje vzorčenja in opis kmetij

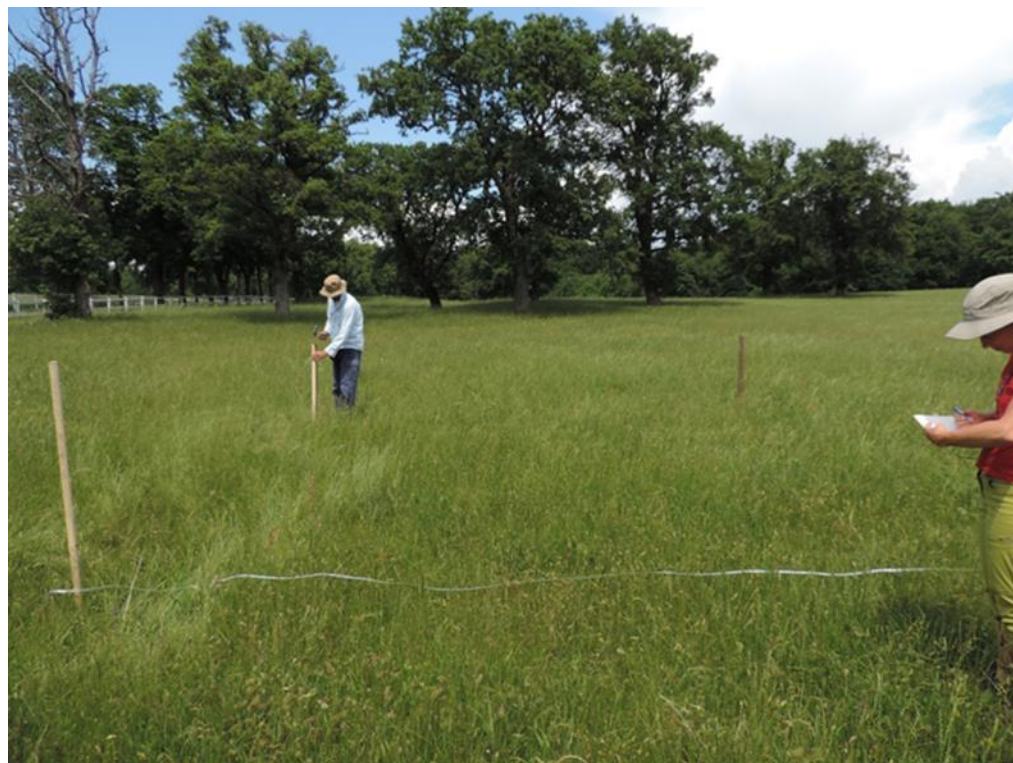
- širše kraško območje 2017: 15 kmetij;
  - krave molznice (2),
dojilje (8), ovce (2),
konji (2), pitanci (1);
- Posočje 2018: 16 kmetij;
  - krave molznice (8),
dojilje (7), ovce (1);

Vzorčna ploskev

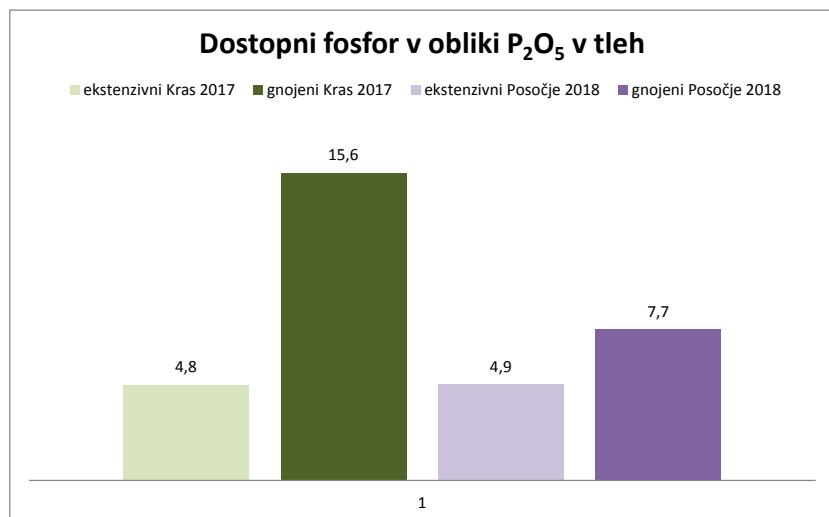
- na ekstenzivnem in gnojenem travniku vsake kmetije zakoličena vzorčna ploskev v velikosti 5 x 5 m (25 m²).
- vzorčenje zelinja pred kmetovim datumom košnje
- vzorčenje tal pred 1 . košnjo

Vzorčna ploskev

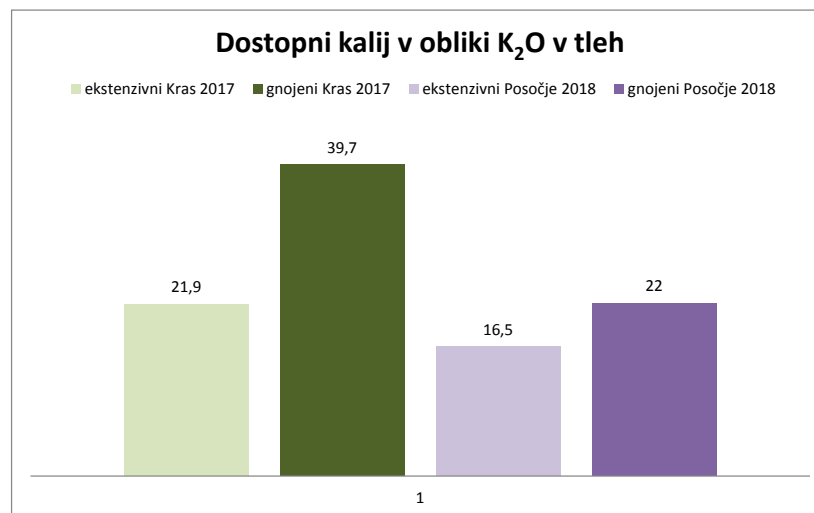
- določanje pridelka krme/trave 6,8 m²;
- vzorčenje tal za določanje dostopnega P₂O₅ in K₂O;
- vzorčenje pridelka za kemično sestavo, energijsko vrednost (NIR spektroskopija)
- določanje vsebnosti mineralov v krmi (Ca, P, K, Mg);

Rezultati – založenost tal

**siromašno pod
6 mg fosforja na 100 g tal**

**cilj dobra preskrbljenost
13-20 mg fosforja na 100
g tal**

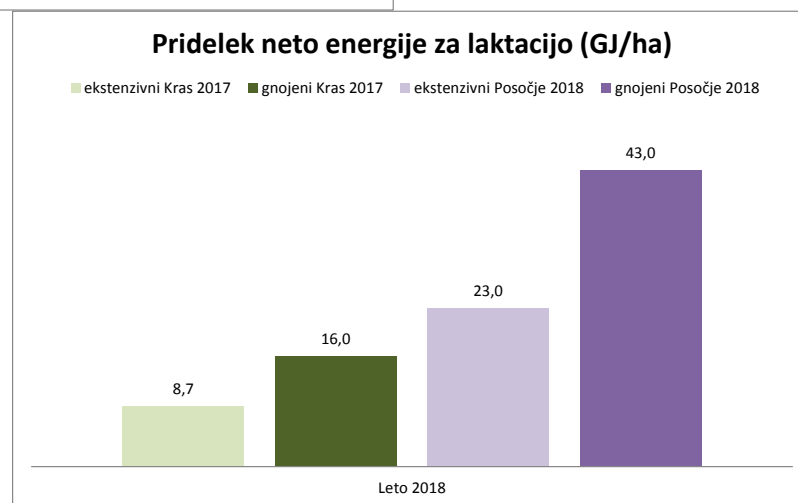
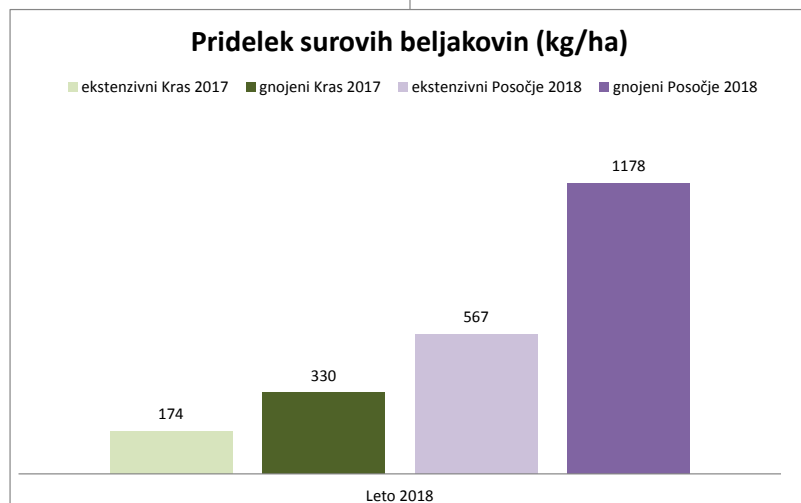
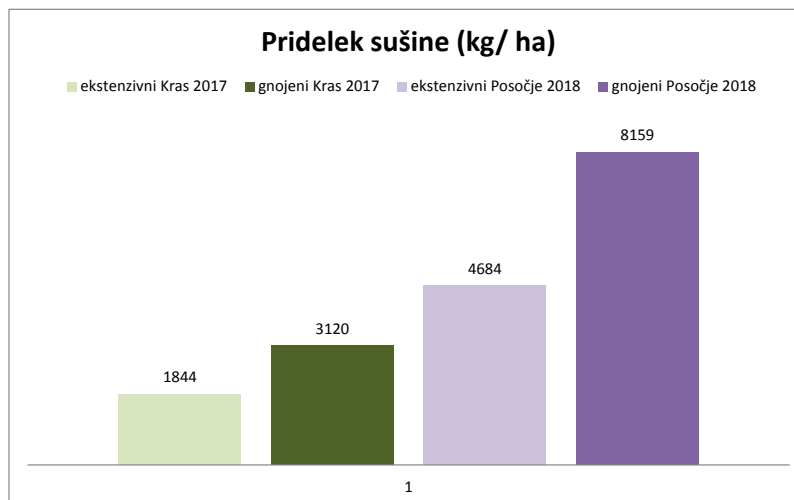

**siromašno pod
8 mg kalija na 100 g tal;**

**cilj dobra preskrbljenost
16-25 mg kalija na 100 g
tal**

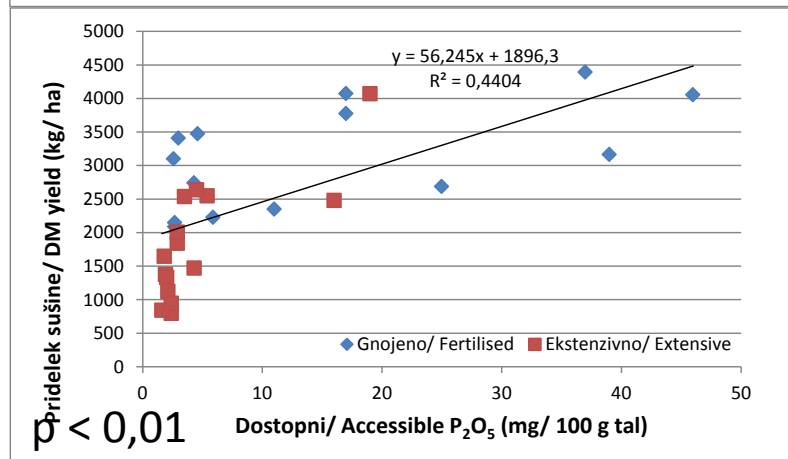
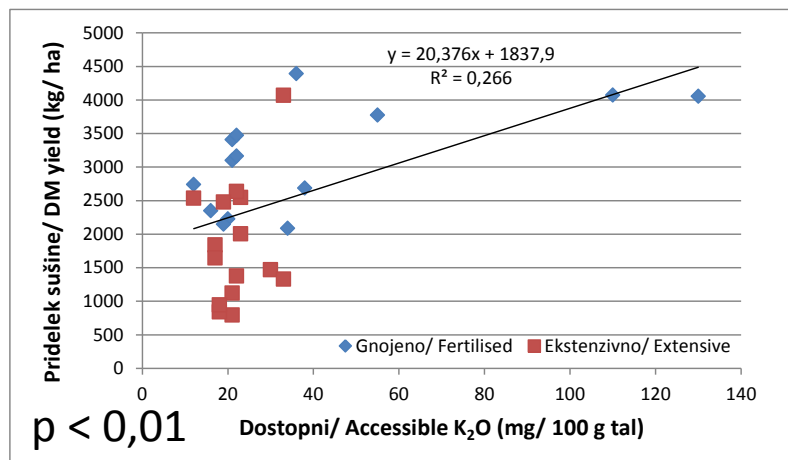

Rezultati – pridelki zelinja

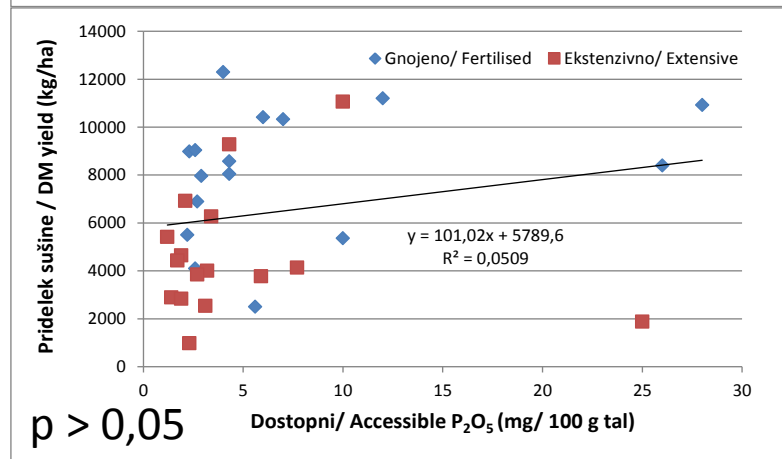
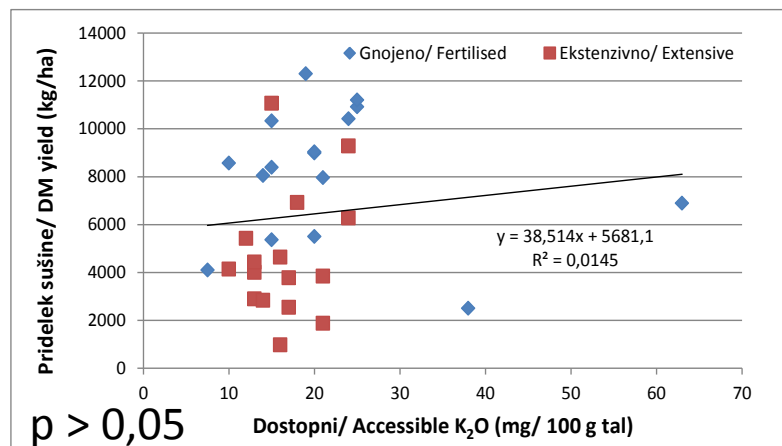

Povezava med dostopnim K_2O in P_2O_5 v tleh in pridelkom zelinja

Kraško območje 2017

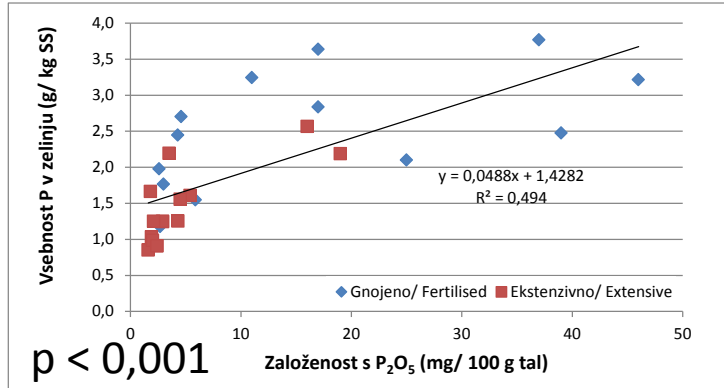
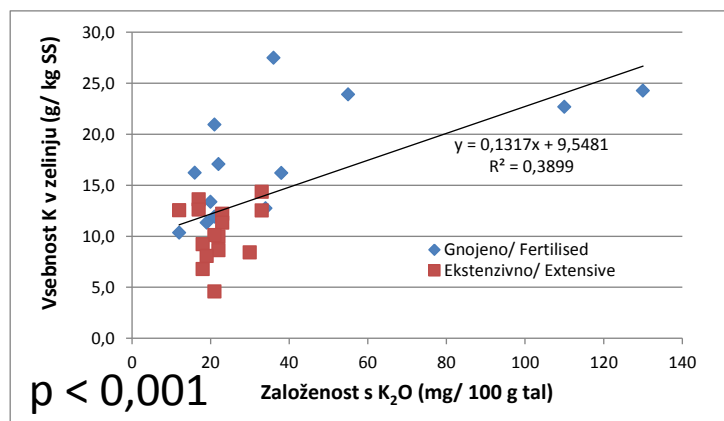

Posočje 2018

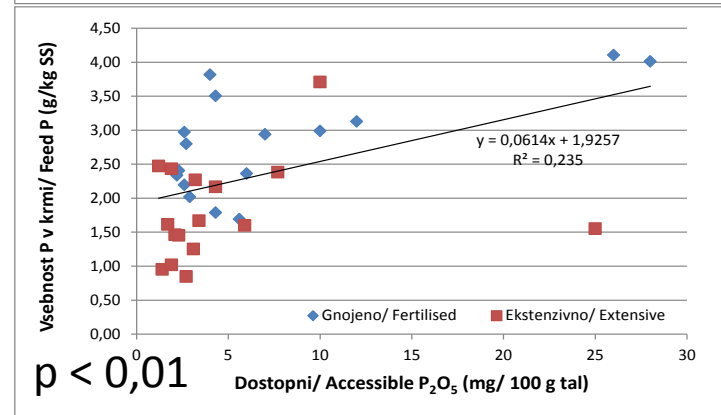
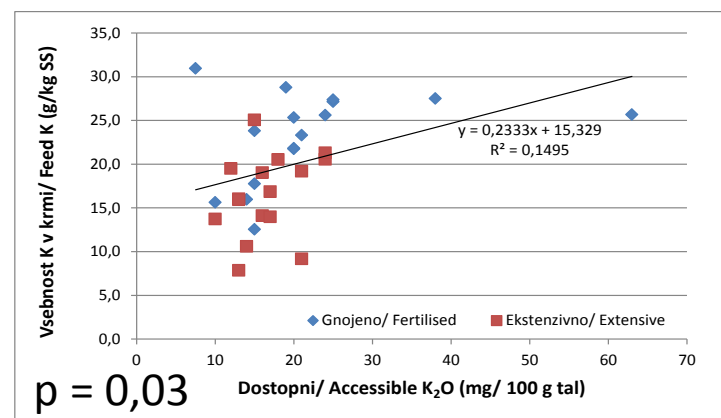

Povezava med K_2O in P_2O_5 v tleh ter vsebnostjo K in P v zelinju

Kraško območje 2017

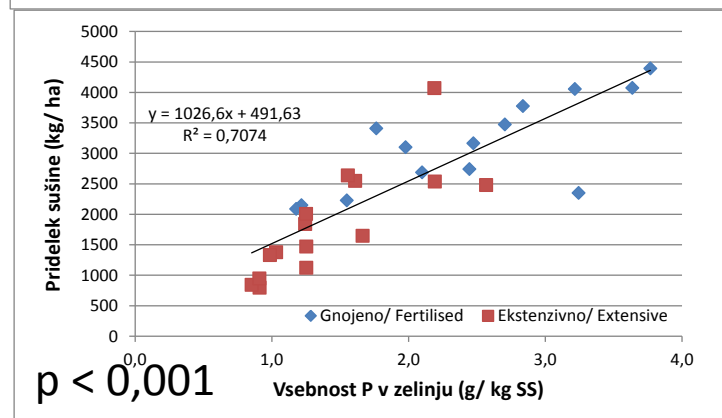
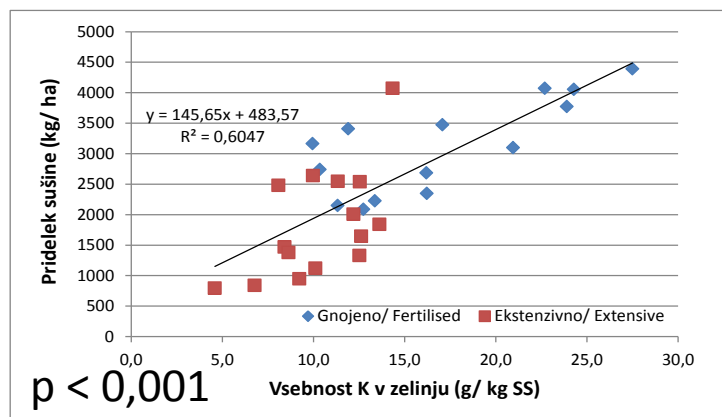

Posočje 2018

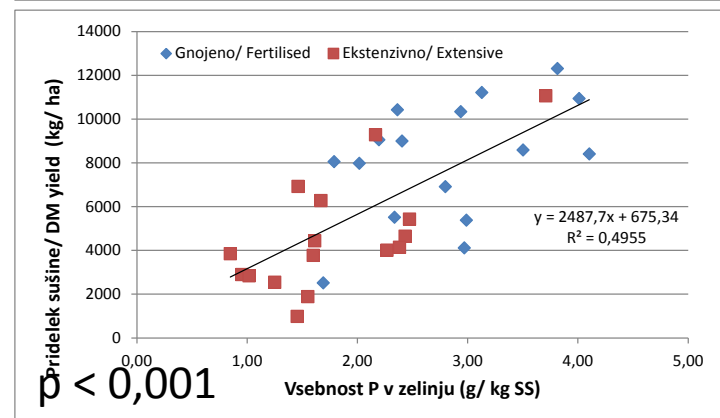
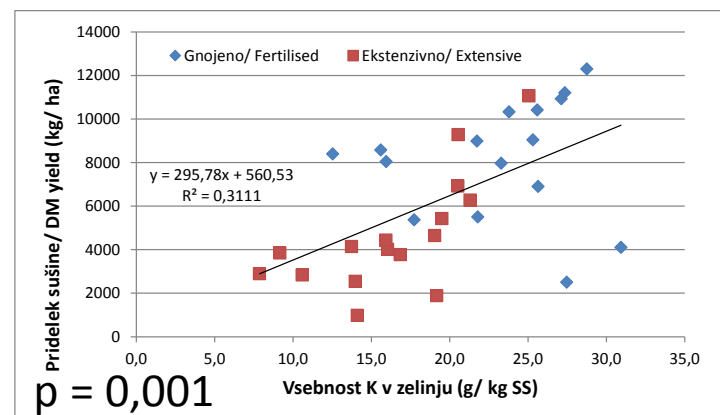

Rezultati – povezava med vsebnostjo K in P v zelinju in pridelkom zelinja

Kraško območje 2017

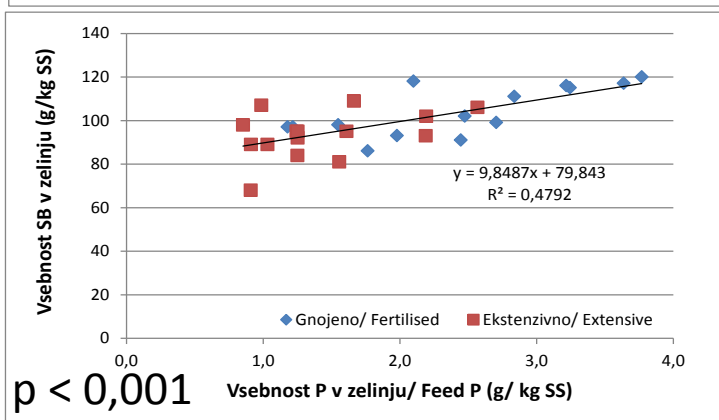
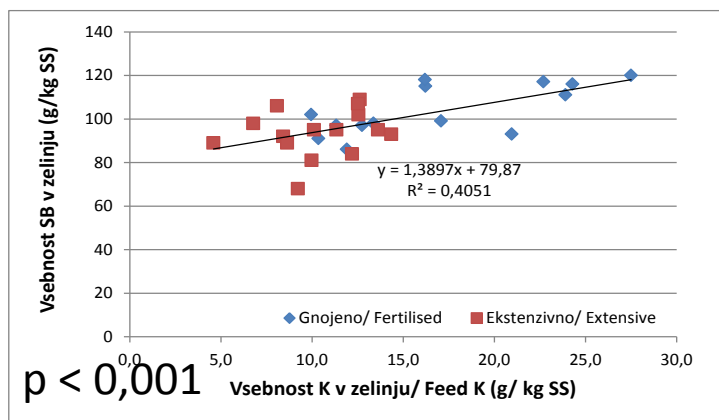

Posočje 2018

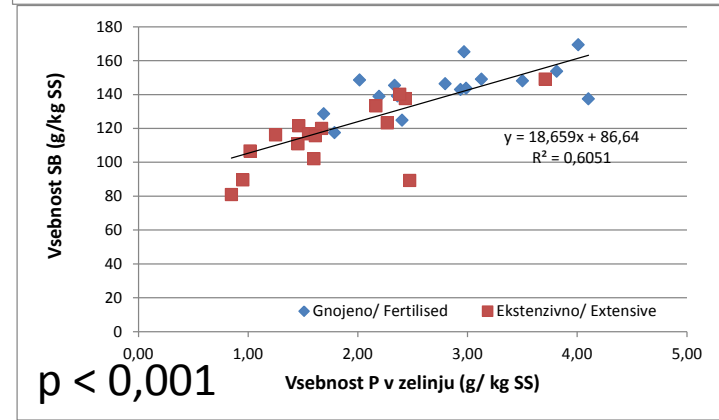
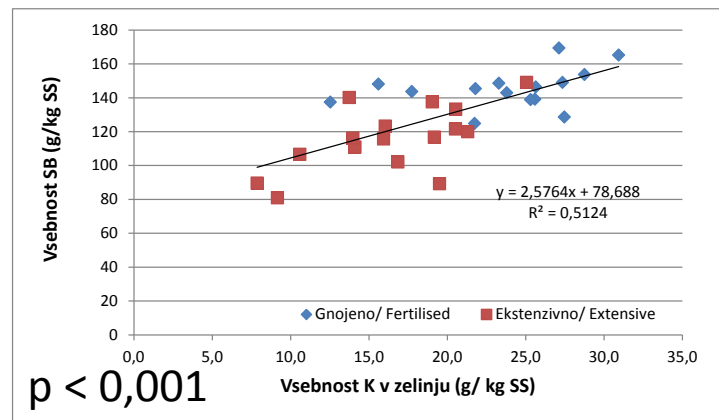

Rezultati – povezava med vsebnostjo K in P v zelinju vsebnostjo SB v zelinju

Kraško območje 2017

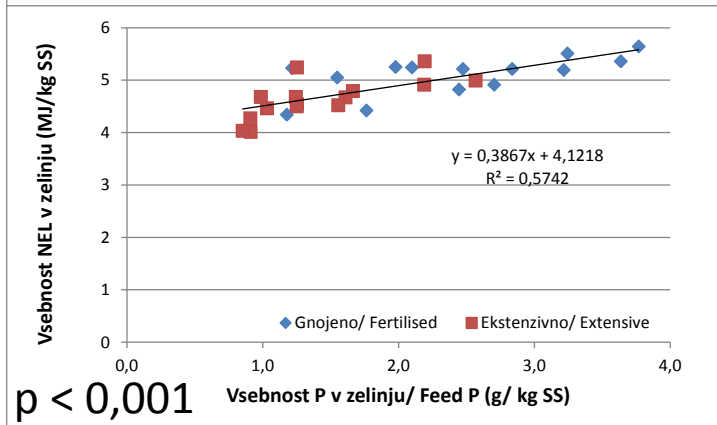
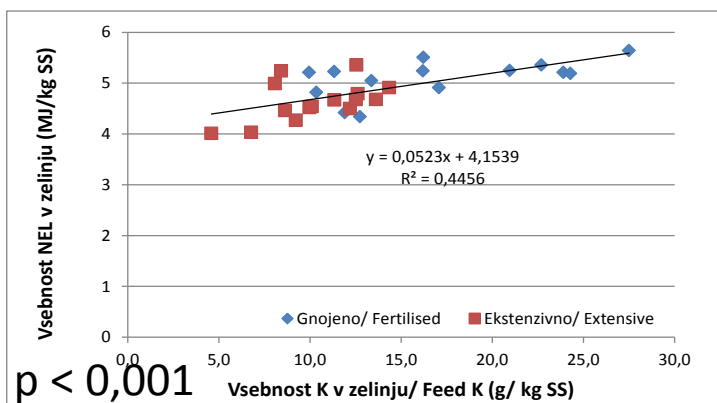
Posočje 2018

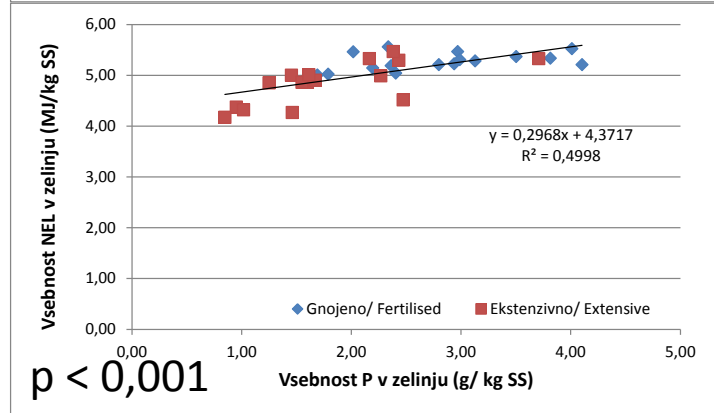
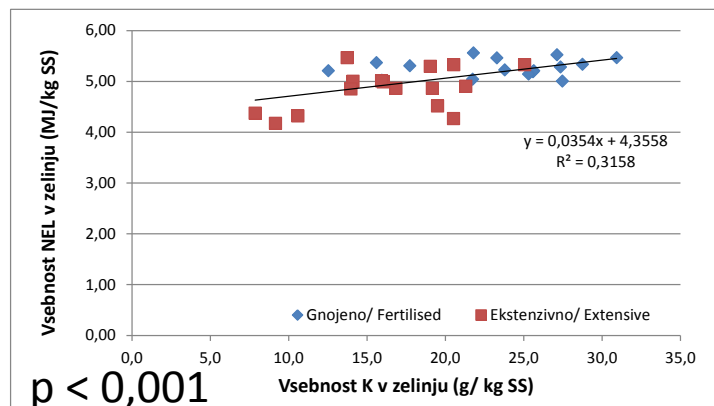

Rezultati – povezava med vsebnostjo K in P v zelinju in vsebnostjo NEL v zelinju

Kraško območje 2017

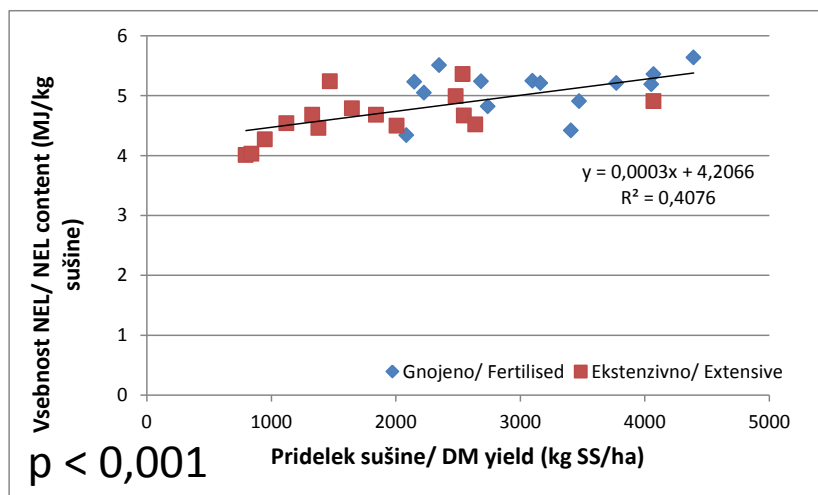

Posočje 2018

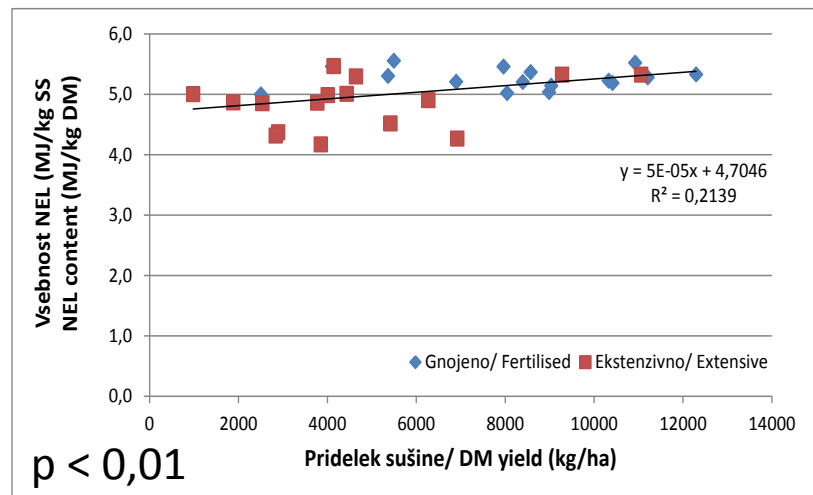

Rezultati – povezava med pridelkom sušine in vsebnostjo NEL

Kraško območje 2017

Posočje 2018

Zaključki

- pri sprotne gnojenju trajnega travinja lahko pričakujemo:
  - večji pridelek zelinja;
  - krmo, ki vsebuje priporočeno količino surovih beljakovin (140 g SB/ kg SS);
  - krmo, ki vsebuje do 5,5 MJ NEL/ kg SS

Hvala za vašo pozornost!

